

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ

*«Тільки той може стати вчителем, хто
здатен йти дорогою самовдосконалення та
вести цією дорогою інших...»*

К. Ушинський

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя образотворчого мистецтва – тривалий і безперервний процес, нерозривно пов'язаний із його творчим, особистісним становленням. Рушійними силами цього процесу є задоволення професійних, соціальних, ціннісних потреб, які перетворюються у стійкі професійні мотиви.

У працях філософів від давніх часів саморозвиток визначається як генетично закладений у людині спосіб особистісної самореалізації (Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Бердяєв та ін.), презентуючи ставлення до людської особистості як до унікаму, який творить сам себе.

Проблему професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у різних аспектах досліджували Т. Батієвська, Т. Висікайло, О. Кайдановська, О. Колоянова, С. Коновець, М. Пічкур, Л. Покровщук, О. Смірнова, О. Сова, Г. Сотська, М. Стась, Т. Стрільєвич та ін.

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя займає важливе місце серед актуальних проблем психології та педагогіки (Г. Балл, Л. Виготський, Н. Кічук, А. Маркова, С. Рубінштейн, І. Харламов та ін.).

Особливо цінним для нашого дослідження є твердження І. Беха про те, що саморозвиток є необхідною умовою самореалізації особистості, самозміною суб'єкта у напрямі свого Я-ідеального, яке виникає під впливом внутрішніх і зовнішніх причин [2].

У «Білій книзі освіти України» процес саморозвитку розглядається як «накопичення нових можливостей, поява

різнопорядкових новоутворень, зокрема в мотиваційно-потребнісній, пізнавальній, вольовій сферах особистості. За даними багатьох досліджень, людина стає здатною до саморозвитку на підлітковому етапі онтогенезу» [1, с. 25].

Аналіз сучасних досліджень саморозвитку як одного з аспектів творчого розвитку дозволяє робити висновок про наступні базові параметри особистості, що прагне до вдосконалення:

- це особистість з певним рівнем психологічної і соціальної зрілості, яка здібна не тільки до ефективної орієнтації в соціумі, але й до самореалізації;
- це особистість, у якій завдяки саморозвиткові удовлетворяються її актуальні потреби;
- це особистість, яка усвідомлює свої ціннісно-сміслові орієнтації і рефлексивно відноситься до них;
- це особистість, яка має певний рівень мисленнєвої гнучкості та інші інтелектуальні здатності;
- це особистість, яка здатна до самостійного і конструктивного вибору за виникнення різних життєвих і професійних ситуацій [1, с. 25].

Дослідження саморозвитку в педагогіці спрямовані на пошук можливостей, технологій впливу системи освіти на спонукання особистості до саморозвитку, озброєння її засобами саморозвитку, комплексну підтримку саморозвитку педагогічними методами [5, с. 35].

Відтак, проблема забезпечення професійного, інтелектуально-творчого розвитку і саморозвитку – це проблема створення такої системи освітніх умов, яка буде сприяти максимальному здійсненню індивідуальної суб'єктної діяльності всіх учасників освітнього процесу. Основою цінністю у створенні таких умов має бути цінність свободи самовизначення людини, здатності до створення власного простору можливостей і морального становлення, визначення власної траєкторії саморозвитку.

Так, принципи саморозвитку в професії сформульовано С. Мінюровою: ізоморфізму (ідентичності) професії та її суб'єктивного образу професії; самоорганізації; взаємоперетворення людини в професії; породження професійного майбутнього; цілісність і справжність проживання себе в професії; вибір стратегій саморозвитку [3].

Система педагогічної підтримки об'єднує процеси саморозвитку особистості майбутнього педагога та його оточення (у рамках метасистеми «особистість-оточення») з процесами педагогічної підтримки такого саморозвитку, узгодженими з тенденціями розвитку суспільства й держави. У структурі комплексу передумов і умов, необхідних для процесів саморозвитку особистості три ключові компоненти, які забезпечують зворотний зв'язок: система надособистісних цінностей; особисті ідеали як орієнтири духовної діяльності й саморозвиток як особиста потреба і цінність [4].

Слід зазначити, що процес підготовки майбутніх педагогів, маючи вагомий потенціал для формування їхньої готовності до професійного саморозвитку, є керованим і має здійснюватися з урахуванням чинників, які впливають на формування цієї готовності.

Як правило, навчально-творча діяльність студента, майбутнього педагога-художника, може спрямовуватися такими мотивами: підготовка до професійної роботи, залучення до інтелектуальної еліти, реалізація у творчості, спілкування з однолітками, самовдосконалення, професійний саморозвиток тощо. Кожній діяльності відповідають кілька мотивів, тому можна говорити про її полімотивованість.

Відтак, особистісне включення майбутнього педагога в процес професійного саморозвитку, за якого компоненти діяльності ним самим спрямовуються і контролюються, є обов'язковою умовою.

В сучасному суспільстві відбуваються кардинальні зміни, які не можуть не впливати на становлення особистості вчителя. Тому сучасний педагог має вчасно реагувати на зміни в освітньому середовищі, розробляти і запроваджувати інноваційні методики навчання та виховання, займатися творчою і науковою роботою, реалізовувати національні традиції у вихованні молоді.

Безсумнівно, підготовка педагога-професіонала нової генерації вимагає відповідного освітньо-творчого середовища, де створюються умови для розвитку та саморозвитку кожної особистості, зважаючи на індивідуальні здібності та особливості; де є можливості досліджувати, експериментувати, використовуючи при цьому певні засоби, форми педагогічного спілкування, співтворчості й взаємодії. А успішність цього процесу забезпечується розробленою індивідуальною програмою

вдосконалення, контролем з боку викладачів, постійним самоконтролем за її здійсненням.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф., Аніщенко В. М., Балл Г. О. [та ін.]. Біла книга національної освіти України / за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. К.: Інформаційні Системи, 2010. 340 с.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: навчально-методичний посібник: [у 2-х кн.]. К.: Либідь. К. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь. 2003. 341 с.

3. Минюрова С. А. Психологические основания стратегий личностно-профессионального саморазвития. *Журнал практического психолога*. 2008. № 2. С. 97–98.

4. Фишман Б. Е. Педагогическая поддержка личностно-профессионального саморазвития педагогов в профессиональной деятельности: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Биробиджан. 2004. 453 с.

5. Щукина М. А. Психология саморазвития личности: субъектный подход: дис. ... д-ра психол. наук. 19.00.13. СПб. 2015. 355 с.